

УДК 37.016:81-047.22:[37:004.946]

ФОРУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕДАГОГА У ВІРТУАЛЬНО-НАВЧАЛЬНОМУ ІНШОМОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті розглянено теоретико-методичні аспекти формування компетенції в говорінні майбутніх вчителів у віртуально-навчальному іншомовному середовищі. Методологічні основи використання інформаційних технологій та технологій навчання за допомогою мистецтва актуалізовані у контексті впровадження спецкурсу «Віртуальна педагогічна взаємодія на уроках іноземних мов» у вищих школах України.

Ключові слова: віртуальна педагогічна взаємодія, професійні підготовка, інформаційні технології, мистецькі технології, віртуально-навчальне іншомовне середовище.

Павлюк Р.А. Формирование языковой компетенции педагога в виртуально-обучаемой иноязычной среде. В статье рассмотрены теоретико-методические аспекты формирования компетенции в говорении будущих учителей в виртуально-обучающей иноязычной среде. Методологические основы использования информационных технологий и технологий обучения с помощью искусства актуализированы в контексте внедрения спецкурса «Виртуальное педагогическое взаимодействие на уроках иностранных языков» в высших школах Украины.

Ключевые слова: виртуальное педагогическое взаимодействие, профессиональная подготовка, информационные технологии, технологии обучения с помощью искусства, виртуально-обучающая иноязычная среда.

Pavlyuk R.O. Forming of speech competence of the teacher in virtual-educational foreign-language-speaking environment. The theoretical-methodical aspects of forming of speaking competence of future teachers in virtual-educational foreign-language-speaking environment are examined in the article. The methodological

bases of the usage of informational and artistic pedagogical technologies are actualized in a context of using of the special course «Virtual pedagogical interaction on the lessons of foreign language» in higher educational establishments of Ukraine.

Keywords: virtual pedagogical interaction, professional preparation, informational technologies, artistic technologies, virtual-educational foreign-language-speaking environment.

Постановка наукової проблеми та її значення. Глобалізаційні процеси у сучасному світі, завдання інтеграції України у Європейське і світове співтовариство, участь України у Болонському процесі викликали гостру потребу у вивченні іноземних мов, зокрема англійської мови як мови загальнонаціонального спілкування, а також регіональних, європейських, поширених мов. Сьогодні загальноприйнятою цивілізаційною нормою стає досконале володіння національною державною мовою та однією-трьома іноземними мовами, передусім інтернаціональною англійською мовою.

Формування в учнів, студентів багатомовності визначається тим, що володіння кількома мовами сприяє мовному і загальному розвитку людини, умінню орієнтуватись у сучасному багатомовному світі, розв'язувати проблеми міжнаціональних відносин у своїй країні і за її межами. У Національній доктрині розвитку освіти України зазначено, що система освіти забезпечує обов'язкове опанування української державної мови, можливість знати іншу мову з тих, які поширені в Україні, і вивчати іноземні мови.

Аналіз останніх досліджень із проблеми. Проблема мовленнєвого спілкування та формування вмінь майбутніх учителів іноземних мов до творення віртуальної педагогічної взаємодії є складовою частиною лінгвістичних концепцій вітчизняних і зарубіжних вчених М. Бахтіна, Н. Хомського, Л. Щерби. Проблему вивчення мовленнєвої діяльності з урахуванням процесів, що відбуваються під час слухання та говоріння, змісту ролі учасників мовленнєвого акту досліджено у роботах О. Бодальова, І. Бодуена де Куртене, Ф. Буслаєва, С.

Єрмоленко, В. Кан-Каліка, О. Киричука, В. Літлвуда, Л. Мацько, О. Митрофанової, Є. Пассова, О. Потебні, В. Русанівського, С. Савіньйона, В. Семченко, Ю. Федоренко, І. Ющука.

Розвиток багатомовної системи, її навчальний потенціал і педагогічні умови реалізації розглянено в наукових дослідженнях Є. Верещагіна, Н. Середи, Ю. Стиркіної, Є. Спіцина, В. Сафонової.

Питання дослідження ефективних шляхів і методів професійного становлення вчителя розглянено у працях О. Абдуліної, Ю. Бабанського, І. Зязюна, Л. Зязюн, Н. Кічук, Н. Кузьміної, Н. Ничкало, І. Підласого, С. Сисоєвої, Р. Скульського, В. Сластьоніна, М. Сметанського, Г. Тарасенко.

Удосконаленню професійної діяльності майбутніх учителів присвячено праці А. Алексюка, В. Бикова, Г. Васяновича, О. Дубасенюк, А. Іванченка, Н. Кузьміної, М. Лещенко, Н. Мойсеюк, О. Подзигун, Л. Пуховської, Л. Хомич, Т. Яценко та інших вчених.

Формулювання мети та завдань статті. З метою переорієнтації системи освіти на іншомовний мовленнєвий розвиток особистості вона повинна стимулювати і заохочувати поглиблене вивчення іноземних мов, насамперед глобальної англійської та інших європейських, регіональних мов, знайомити учнів з надбаннями світової культури, показувати Україну як частину світової і європейської спільноти.

У досягненні зазначених цілей варто наголосити на таких проблемах: навчання іноземних мов ускладнюється недостатньою орієнтованістю на сучасні комунікаційні методики, браком реальної практики користування мовою; методична підготовка вчителів, які навчають іноземної мови, не завжди достатньо висока; недостатнім є забезпечення шкільних мовних курсів навчальними засобами (зокрема, мультимедійними); науково-педагогічні дослідження спрямовані переважно на аналіз окремих мовних курсів і недостатньо враховують проблему багатомовності освіти.

Значні протиріччя між практичною та теоретичною сторонами навчання іноземної мови та взаємодії педагога та вихованця у віртуальному навчальному іншомовному середовищі спонукали нас до окреслення сучасних педагогічних технологій іноземних мов та характеристики їх ефективності з огляду на поставлену проблематику: формування мовленнєвої компетенції педагога у віртуально-навчальному іншомовному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Реалізація сучасної освітньої парадигми, що передбачає забезпечення рівного доступу до якісної освіти, впровадження у зв'язку з цим в освітню практику принципів відкритої освіти, стрімкий розвиток засобів і технологій інформатики призвели до появи і розвитку ідей віртуальної освіти, яка дозволяє доповнити портрет освіти майбутнього, школи майбутнього як системи й освітнього закладу становлення і розвитку людини в інформаційному та майбутньому знаннєвому суспільстві, визначити перспективні завдання психолого-педагогічної науки і освітньої практики, в першу чергу е-педагогіки, педагогіки віртуальної освіти (педагогіки віртуального навчання) – віртуальної педагогіки, як складової е-педагогіки.

Предметом віртуальної освіти як науки є розроблення психолого-педагогічні проблем створення та ефективного функціонування специфічних педагогічних систем, що базуються на навчальному середовищі віртуальної реальності. Сукупність цих проблем утворює проблемне поле віртуальної освіти, формує його цілі, ставить завдання щодо їх розв'язання.

Загальні теоретичні питання розробки інноваційних педагогічних технологій сьогодні вивчені досить повно. Водночас, умови їх реалізації у педагогічних системах підготовки фахівців з іноземних мов мають певну специфіку. Ці умови розглянуті ще недостатньо повно, а тому повинні бути досліджені і обґрунтовані. Має бути експериментально перевірено ефективність реалізації цих організаційно-методичних умов на основі визначених критеріїв.

Наше науково-педагогічне дослідження зумовлене, насамперед, об'єктивною потребою підвищення якості та ефективності підготовки висококваліфікованих учителів іноземних мов для дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів.

Це, передусім, передбачає необхідність розроблення нових підходів, засобів і технологій побудови педагогічних систем з навчання іноземних мов, що відповідають сучасним потребам людини і суспільства, забезпечують підвищення ефективності навчально-виховного процесу, є придатними для широкого впровадження в освітню практику.

Сучасна методика навчання іноземних мов стоїть на рубежі перенасиченості засобів навчання. Під час навчання у виші майбутньому педагогові потрібно донести найефективніші з методик, які перевірені практикою та часом. Актуальність використання інформаційних технологій навчання на уроках іноземної мови ми, передусім, вбачаємо у тому, що сучасна людина просто не може існувати без знання комп'ютерних мереж. Це не просто забаганка, а вимога соціуму. Тому ми, спираючись на погляди вітчизняних та зарубіжних вчених, проаналізувавши та вивчивши їх досвід, запровадили у практику навчання іноземної мови майбутніх учителів початкових класів спецкурс, який присвячений використанню інформаційних та мистецьких технологій у навчально-виховному процесі початкової школи.

Відповідно до авторської концепції підготовки майбутніх учителів іноземної мови до творення віртуальної педагогічної взаємодії, навчання мови пропонується на основі використання сучасних мистецьких технологій, комп'ютерних технологій та технологій використання модифікованої казки.

Метою курсу є підготовка майбутніх учителів іноземної мови у початкових класах до творення віртуальної педагогічної взаємодії у віртуальному навчальному іншомовному середовищі.

Завданнями цього спецкурсу є: сформувати комунікативно-лінгвістичну компетенцію; розвинути креативно-віртуальні уміння; збагатити художньо-естетичну та науково-методичну грамотність.

Спецкурс дозволяє поглибити знання студентів про процес навчання іноземної мови на початковому етапі; студенти отримують знання про сучасні мистецькі, комп'ютерні технології навчання іноземної мови у початковій школі; збагачують свій педагогічний та особистісний потенціал шляхом проходження циклу тренінгів стимулювання креативності.

Програма спецкурсу дозволяє виробити у майбутніх педагогів установку на творення віртуальної педагогічної взаємодії на уроках іноземної мови у початковій школі, створення ситуації успіху. Крім того, дає можливість переконатися у ефективності використання мистецьких та інформаційних технологій поряд з традиційними формами, методами, засобами та прийомами навчання. Тому спецкурс має практико-орієнтований характер і включає: лекцій – 6 год., практичних занять – 10 год., лабораторних занять – 16 год., семінарських занять – 2 год., самостійної роботи студентів. – 20 год.

Пропонований спецкурс ми радимо вводити до навчально-виховного процесу вишу під час VIII семестру на IV курсі, оскільки вивчення кожної дисципліни має бути вмотивованим. Ми переконані, що саме у цей період буде найефективніше запроваджувати такі зміни до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців, оскільки студенти вже набули ґрунтовних знань з педагогіки, психології, практичного курсу іноземної мови, методики викладання іноземної мови, пройшли декілька видів практики і мали змогу переконатись, що традиційні методики навчання іноземних мов дещо гальмують процес засвоєння знань та знижують інтерес до вивчення предмету. Відтак, для поліпшення ефективності засвоєння навчального матеріалу, підвищення мотивації вивчення іноземної мови у середній ланці освіти та для збагачення методичного арсеналу педагога ми пропонуємо вивчати спецкурс «Віртуальна педагогічна взаємодія на уроках іноземних мов».

У процесі реалізації курсу «Віртуальна педагогічна взаємодія на роках іноземних мов» варто використовувати різні форми навчальної роботи: лекції, семінари, практичні й лабораторні заняття. Зважаючи на те, що звичайні форми навчальної роботи мають обмежені можливості для прояву студентом себе як творчої особистості, ми застосовували нетрадиційні форми. Зміст нетрадиційних форм навчання полягає у тому, що вони, розвиваючи ініціативу та творчий потенціал студентів, по-перше, створюють у них установку на творчий підхід до своєї майбутньої педагогічної діяльності, по-друге, підвищують у слухачів пізнавальну активність та інтерес до навчальних занять, по-третє, створюють умови для формування професійно важливих якостей, які проявляються в умінні керувати своїми артистичними і педагогічними можливостями й почуттями, а також для формування професійних умінь, і по-четверте, при проведенні нетрадиційних занять нестандартно організоване середовище, в якому працюють студенти, сприяє підвищенню рівня засвоєння ними запропонованої викладачем навчальної інформації.

У ході лекційних занять студенти ретроспективно ознайомлюються з історичним розвитком казки як жанру художньої літератури, її функціями. Важливо на цьому етапі зосередити увагу на особливостях сприймання казки дітьми молодшого шкільного віку, а саме: на ролі казки у вихованні та навчанні молодших школярів, впливові казки на формування гармонійно розвиненої особистості, визначенні особливостей впливу казки на процес навчання іноземної мови учнів початкової школи.

Окрім того, лектор під час проведення теоретичної підготовки знайомить студентів з сучасними мистецькими, комп'ютерними технологіями навчання іноземної мови на початковому етапі. Така підготовка передбачає поглиблення та розширення знань студентів з особливостями використання аудіовізуальних засобів навчання.

Найважливіша частина спецкурсу, де конкретизуються педагогічні технології навчання іноземної мови, за допомогою яких відбувається творення віртуальної

педагогічної реальності, повинна бути спрямована на формування в майбутніх учителів практичних умінь. Разом з тим, на практичних заняттях повинна відбуватись практична підготовка майбутніх педагогів до вищезазначеної діяльності шляхом проведення з ними тренінгів комунікації та креативності, оскільки вони є тим засобом, яким повинен володіти вчитель для творення віртуальної педагогічної реальності.

Десять годин присвячено практичним заняттям, які проводяться з метою формування в майбутніх педагогів здібностей для творення віртуальної педагогічної взаємодії. Перший цикл практичних занять ми б радили присвяти проведенню тренінгів комунікації та креативності. Після проведення такого циклу студент усвідомить ефективність пропонованої системи роботи та поглибить і значною мірою вдосконалив знання з іноземної мови.

Перші два практичних заняття варто було б присвятити проведенню тренінгу особистісного росту, розробленого спеціально для педагогів, третє – тренінгу комунікативних умінь (соціодрама) та четверте-п'яте – тренінгу креативності (творче мислення).

Подальшу роботу на лабораторних заняттях необхідно спрямувати на осмислення психолого-педагогічного та лінгвістичного потенціалу народних та авторських казок (В. Сухомлинський, Г.-К. Андерсен, Брати Грімм, Ш. Перро). Головне навчити визначати основну сюжетну лінію казки, ділити на логічно завершені частини так, щоб її зміст не втратив важливих подій та розгортання мотивів дій персонажів, підбирати лексико-граматичні конструкції для запам'ятовування відповідно програмовим вимогам та змісту казки. Крім того, на заняттях також варто навчити студентів складати конспекти уроків та проводити їх з використанням драматизації та психодрами, технологій використання арт-терапії та сучасних мистецьких технологій навчання іноземної мови.

Семінарське заняття ми б радили провести у формі диспуту на тему: «Переваги та недоліки використання інформаційних технологій у навчанні іноземної мови на початковому етапі».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загалом, зауважимо, що у процесі вивчення спеціального курсу студентами робота спрямована на формування віртуально-педагогічної складової методики підготовки майбутніх вчителів іноземних мов як засобу підвищення ефективності навчання, що базується на активізації особистісно-орієнтованої навчально-пізнавальної діяльності учнів за рахунок розширення діапазону і спектру педагогічного впливу на учня при формуванні його особистості і на цій основі розвитку його уявних, креативних і комунікативних властивостей, відповідного формування в учнів креативно-лінгвістичної компетентності та розвитку їх художньо-естетичної креативності.

Запропонований підхід забезпечує підвищення ефективності і якості підготовки учнів, що підтверджено результатами педагогічного експерименту в реальних умовах реалізації навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих навчальних закладах України.

Література:

1. Павлюк Р.О. Віртуальна педагогічна взаємодія на уроках іноземних мов : [програма спецкурсу з практикумом для студ. вищ. навч. закл.] / Р.О. Павлюк. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2009. – 47 с.
2. Павлюк Р.О. Формування умінь майбутніх учителів іноземних мов до творення віртуальної педагогічної взаємодії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Павлюк Роман Олександрович. – Полтава, 2009. – 244 с.
3. Тарнапольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навч. посіб. – К. : Фірма «ІНКОС», 2006. – 246 с.